

Οι Χριστιανοί Αντβεντιστές της Εβδόμης Ημέρας Πιστεύουν . . .

Ο γάμος θεσπίσθηκε από το Θεό στην Εδέμ και βεβαιώθηκε από το Χριστό να είναι μια ισόβια ένωση μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας σε μια τρυφερή συντροφικότητα. Για το Χριστιανό, η δέσμευση γάμου είναι τόσο ενώπιον του Θεού όσο και ενώπιον του ή της συζύγου, και πρέπει να γίνεται μόνο μεταξύ εκείνων που μοιράζονται μια κοινή πίστη. Αμοιβαία αγάπη, τιμή, σεβασμός και ευθύνη είναι το δέσιμο αυτής της σχέσης, που πρέπει να αντανάκλαει την αγάπη, την αγιότητα, την ομοιότητα και τη μονιμότητα της σχέσης μεταξύ του Χριστού και της εκκλησίας Του. Σχετικά με το διαζύγιο, ο Ιησούς είπε ότι το άτομο που χωρίζεται από το σύντροφό του - εκτός για αιτία πορνείας - και παντρεύεται άλλον, κάνει μοιχεία. Αν και κάποιες οικογενειακές σχέσεις δεν είναι οι ιδεώδεις, οι σύζυγοι που αφοσιώνονται ο ένας στον άλλον εν Χριστώ, μπορούν να επιτύχουν μια τρυφερή ενότητα με την οδηγία του Αγίου Πνεύματος και τη διακονία της εκκλησίας. Ο Θεός ευλογεί την οικογένεια και η πρόθεσή

22. Γάμος και οικογένεια

Του είναι τα μέλη της να αλληλοβοηθούνται μέχρι την πλήρη ωρίμανση. Οι γονείς πρέπει να οδηγήσουν τα παιδιά τους στην αγάπη και στην υπακοή στον Κύριο. Με το παράδειγμά τους και με τα λόγια τους πρέπει να τα διδάξουν ότι ο Χριστός είναι ένας στοργικός τηρητής της πειθαρχίας, πάντοτε τρυφερός και δείχνοντας πολλή φροντίδα, που θέλει να γίνουν και αυτά μέλη του σώματός Του, της οικογένειας του Θεού. Η αύξηση της ενότητας στην οικογένεια είναι σημείο του τελευταίου ευαγγελικού μηνύματος.-

Βασικές Διδαχές, 22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22

ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Το σπιτικό ήταν το πρώτο πλαίσιο για την αποκατάσταση της εικόνας του Θεού στους άνδρες και στις γυναίκες. Μέσα στην οικογένεια ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, καλύπτοντας ο ένας τις ανάγκες του άλλου στα υπάρχοντα, στην αγάπη, στην οικειότητα. Εδώ καθορίζεται η ταυτότητα και διαμορφώνονται τα αισθήματα της προσωπικής αξίας. Το σπιτικό είναι επίσης ένας τόπος όπου, με τη χάρη του Θεού, εφαρμόζονται οι αρχές της πραγματικής Χριστιανοσύνης και οι αξίες της μεταφέρονται από τη μια γενεά στην άλλη.

Η οικογένεια μπορεί να είναι τόπος μεγάλης ευτυχίας. Μπορεί όμως και να είναι σκηνή τρομερών προστριβών. Η αρμονική οικογενειακή ζωή αποδεικνύει τις αρχές πραγματικής χριστιανικής διαβίωσης, αποκαλύπτοντας το χαρακτήρα του Θεού. Δυστυχώς η εκδήλωση αυτών των χαρακτηριστικών είναι σχεδόν πολύ σπάνια στα σύγχρονα σπιτικά. Αντίθετα, πολλές οικογένειες αποδεικνύουν τις σκέψεις και τις προθέσεις μιας εγωιστικής καρδιάς με φιλονικίες, επαναστάσεις, ανταγωνισμούς, θυμό, απρέπεια, ακόμη και βιαιότητα. Όμως αυτά τα χαρακτηριστικά δεν ήταν στο πρωταρχικό σχέδιο του Θεού. Ο Ιησούς είπε: «Απ'αρχής όμως δεν έγινε ούτω.» (Ματ. ιθ'8).

Από την Αρχή

Το Σάββατο και ο γάμος είναι δύο από τα πρωταρχικά δώρα του Θεού προς την ανθρώπινη οικογένεια. Σκοπό είχαν να προμηθεύσουν τη χαρά της ανάπαυσης και της αλληλεγγύης, άσχετα χρόνου, τόπου και μόρφωσης. Η εγκαθίδρυση αυτών των δύο θεσπισμάτων αποτελούσε το αποκορύφωμα της δημιουργίας του Θεού. Αποτελούσε τα τελικά, τα καλύτερα, τα καθ' υπερβολήν καλά δώρα που Αυτός έδωσε στην ανθρωπότητα κατά τη δημιουργία. Εγκαθιδρύοντας το Σάββατο, ο Θεός έδωσε στις ανθρώπινες υπάρξεις χρόνο ανάπαυσης και ανανέωσης, χρόνο για συναναστροφή με Αυτόν. Διαμορφώνοντας την πρώτη οικογένεια, εγκαθίδρυσε την πρώτη βασική κοινωνική μονάδα για την ανθρωπότητα, δίνοντάς τους ένα αίσθημα αλληλεγγύης και την ευκαιρία να αναπτυχθούν σε ικανά πρόσωπα προς την υπηρεσία του Θεού και των ανθρώπων.

Άρσεν και θήλυ κατ'Εικόνα Θεού. Τα εδάφια Γέν. α'26,27 περιγράφουν πώς ο Θεός δημιούργησε τις ανθρώπινες υπάρξεις, που θα κατοικούσαν στη γη. «Και είπε ο Θεός, Ας κάμωμεν άνθρωπον κατ'εικόνα ημών, καθ'ομοίωσιν ημών . . . Και εποίησεν ο Θεός τον άνθρωπον κατ'εικόνα εαυτού, κατ'εικόνα Θεού εποίησεν αυτόν. Άρσεν και θήλυ εποίησεν αυτούς.» Η λέξη *άνθρωπος* χρησιμοποιείται εδώ με γενική έννοια και αναφέρεται πάνω από 500 φορές στην Παλαιά Διαθήκη. Αυτή η λέξη περιλαμβάνει και το άρσεν και το θήλυ. Το κείμενο κάνει σαφές ότι δεν είναι η περίπτωση που η αρσενική ύπαρξη δημιουργήθηκε κατά την εικόνα του Θεού και η θηλυκή ύπαρξη κατά την εικόνα του άνδρα.¹ Αντίθετα, και οι δύο έγιναν κατά την εικόνα του Θεού.

Όπως ο Πατέρας, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα είναι ο Θεός, το άρσεν και το θήλυ μαζί είναι ο «άνθρωπος». Και όπως η Θεότητα, έτσι ο άνδρας και η γυναίκα αν και είναι ένα, δεν είναι ίδιοι στη λειτουργία. Είναι ίσοι σε υπόσταση, σε αξία, αλλά δεν είναι ταυτόσημα πρόσωπα. (Ιωάν. ι'30, Α

22. Γάμος και οικογένεια

Κορ. ια΄3). Η φυσική κατασκευή τους είναι συμπληρωματική, και στη λειτουργία τους καλούνται να συνεργασθούν.

Και τα δύο γένη είναι καλά (Γέν. α΄31), το ίδιο καλοί είναι και οι διαφορετικοί ρόλοι τους. Η οικογένεια και το σπιτικό είναι θεμελιωμένα επάνω στο γεγονός της γενετήσιας διάκρισης. Ο Θεός μπορούσε να αναπαράγει τη ζωή επάνω στη γη χωρίς να δημιουργήσει άρσεν και θήλυ, όπως αποδεικνύεται με την αναπαραγωγή κάποιων μορφών ζώντων υπάρξεων χωρίς να έχουν συμμετοχή τα δύο γένη. Αλλά ο Θεός έκανε «δύο άτομα, όμοια σε γενικές γραμμές και χαρακτηριστικά, αλλά το καθένα περιέχει μέσα του κάτι που λείπει από το άλλο και αλληλοσυμπληρώνονται.»² Ένας κόσμος δημιουργημένος αποκλειστικά από μέλη με ένα από τα δύο γένη δε θα ήταν ολοκληρωμένος. Η αληθινή πληρότητα θα επέλθει σε μια κοινωνία όταν αποτελείται από άρρενες και θήλειες. Εδώ δε γίνεται λόγος για ισότητα, επειδή και τα δύο γένη είναι ουσιώδη.

Κατά την πρώτη ημέρα, ο Αδάμ, ο πρωτότοκος και η κεφαλή της ανθρώπινης φυλής, αισθάνθηκε τη μοναδικότητά του - δεν υπήρχε άλλος όμοιός του. «Εις δε τον Αδάμ δεν ευρίσκετο βοηθός όμοιος με αυτόν.» (Γέν. β΄20). Ο Θεός δείχνοντας ευαισθησία στο κενό αυτό, είπε: «Δεν είναι καλόν να ήναι ο άνθρωπος μόνος. Θέλω κάμει εις αυτόν βοηθόν όμοιον με αυτόν.» (Γέν. β΄18).

Η εβραϊκή λέξη *νεγκέντ*, μεταφρασμένη εδώ «όμοιος» είναι ένα ουσιαστικό με την ίδια ρίζα της πρόθεσης που σημαίνει να στέκομαι «μπροστά, ενώπιον, απέναντι, σε σχέση» με κάποιον ή με κάτι. Στην περίπτωση αυτή το πρόσωπο που στεκόταν ενώπιον του Αδάμ ήταν το συμπληρωμά του, ανταποκρινόμενο σε αυτόν και σαν πανομοιότυπό του. «Επέβαλε Κύριος ο Θεός έκστασιν επί τον Αδάμ, και εκοιμήθη. Και έλαβε μίαν εκ των πλευρών αυτού» (Γέν. β΄21) και διαμόρφωσε τη σύντροφό του.⁴

Ξυπνώντας ο Αδάμ, στιγμιαία αναγνώρισε τη στενή σχέση που θα την καθιστούσε εφικτή αυτή η ειδική πράξη της δημιουργίας. Αναφώνησε: «Τούτο είναι τώρα οστούν εκ των

22. Γάμος και οικογένεια

οστέων μου, και σαρξ εκ της σαρκός μου. Αύτη θέλει ονομασθή ανδρίς, διότι εκ του ανδρός ελήφθη.» (Γέν. β'23, Α' Κορ. ια'8).

Γάμος. Από την ανομοιότητα του αρσενικού και του θηλυκού ο Θεός δημιούργησε την τάξη, το ενιαίο. Εκείνη την πρώτη Παρασκευή επιτέλεσε τον πρώτο γάμο, ενώνοντας αυτούς τους δύο, τη μικρογραφία της εικόνας Του, να τους κάνει ένα. Και από τότε ο γάμος υπήρξε το θεμέλιο της οικογένειας, το θεμέλιο της κοινωνίας.

Η Βίβλος περιγράφει το γάμο ως μια αποφασιστική πράξη συγχρόνως αποχώρησης και ένωσης. «Θέλει αφήσει ο άνθρωπος τον πατέρα αυτού και την μητέρα αυτού, και θέλει προσκολληθή εις την γυναίκα αυτού, και θέλουσιν εΐσθαι οι δύο εις σάρκα μίαν.» (Γέν. β'24).

1. Απομάκρυνση. Στη σχέση του γάμου είναι ζωτικό η εγκατάλειψη του παρελθόντος και των προηγούμενων σχέσεων. Η σχέση του γάμου αντικαθιστά τη σχέση γονέα και παιδιού. Με την έννοια αυτή, το να αφήσει κανείς τις σχέσεις με τους γονείς τού επιτρέπει να προσκολληθεί σε κάποιον άλλον. Χωρίς αυτή τη διαδικασία δεν υπάρχουν σταθερά θεμέλια για το γάμο.

2. Προσκόλληση. Η εβραϊκή λέξη που μεταφράζεται «προκολληθή» προέρχεται από τη λέξη που σημαίνει «εμμένω, στερεώνω, ενώνω, κρατιέμαι σφιχτά». Ως όνομα ουσιαστικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για συγκόλληση. (Ησ. μα'7). Η ενότητα και η στερεότητα αυτού του δεσίματος απεικονίζει τη φύση του δεσίματος του γάμου. Κάθε προσπάθεια διάσπασης αυτής της ένωσης θα προκαλούσε ζημιά στα άτομα που είναι στενά δεμένα. Το ότι αυτός ο ανθρώπινος δεσμός είναι στενός, φαίνεται και από το γεγονός ότι χρησιμοποιείται το ίδιο ρήμα για το δεσμό μεταξύ του Θεού και του λαού Του. «Κύριον τον Θεόν σου θέλεις φοβείσθαι, αυτόν θέλεις λατρεύει, και εις αυτόν θέλεις εΐσθαι προσηλωμένος.» [Στη μετάφραση των Εβδομήκοντα «προς αυτόν κολληθήση»]. (Δευτ. ι'20).

22. Γάμος και οικογένεια

3. Συνθήκη-Διαθήκη. Αυτή η υπόσχεση με την οποία τα παντρεμένα ζευγάρια δένονται, αναφέρεται ως «συνθήκη», «διαθήκη» λέξεις χρησιμοποιούμενες για τους πιο ιερόπρεπους δεσμούς και τις συμφωνίες που αναφέρονται στο Λόγο του Θεού. (Μαλ. β'14, Παρ. β'16,17). Η σχέση μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας πρέπει να έχει σαν πρότυπο την αιώνια διαθήκη του Θεού με το λαό Του - την εκκλησία. (Εφεσ. ε'21-33). Η αφοσίωσή τους ο ένας προς τον άλλον πρέπει να είναι σαν την πιστότητα και την καρτερία που χαρακτηρίζει τη διαθήκη του Θεού. (Ψαλμ. πθ'34, Θρήν. γ'23).

Ο Θεός, η οικογένεια του ζεύγους, οι φίλοι και το περιβάλλον είναι μάρτυρες της συνθήκης που έκαναν μεταξύ τους. Αυτή η συνθήκη επικυρώνεται στον ουρανό. «Εκείνο λοιπόν το οποίο ο Θεός συνέζευξε, άνθρωπος μη χωρίζεται.» (Ματθ. ιθ'6). Το χριστιανικό ζευγάρι διακηρύττει ότι με το γάμο κάνουν διαθήκη αμοιβαίας πίστης όσο και οι δύο είναι στη ζωή.⁵

4. Γίνονται μια σάρκα. Η απομάκρυνση και η συνθήκη προσκόλλησης έχουν σαν αποτέλεσμα μια ένωση που είναι μυστήριο. Εδώ είναι η ενότητα στην πλήρη έννοιά της - το παντρεμένο ζευγάρι συμπορεύεται, συνυπάρχει και μοιράζεται στενές σχέσεις. Κατ'αρχήν, αυτή η ενότητα αναφέρεται στη φυσική ένωση του γάμου. Αλλά πέρα από αυτό, αναφέρεται επίσης στο στενό δεσμό της διάνοιας και των αισθημάτων που περιβάλλει αυτή τη φυσική πλευρά των σχέσεων.

α. Συμβαδίζοντας. Για τη σχέση Του με το λαό Του ο Θεός ρωτάει: «Δύνανται δύο να περιπατήσωσιν ομού, εάν δεν ήναι σύμφωνοι;» (Αμώς γ'3). Αυτή η ερώτηση είναι κατάλληλη επίσης και για εκείνους που θα ήθελαν να είναι «εις σάρκα μίαν». Ο Θεός έδωσε την εντολή στους Ισραηλίτες να μη κάνουν μικτούς γάμους με γειτονικά έθνη, «διότι θέλουσιν αποπλανήσει τους υιούς σου απ'εμού και θέλουσι λατρεύσει άλλους θεούς». (Δευτ. ζ'4, Ναυή κγ'11-13). Όταν οι Ισραηλίτες αγνόησαν αυτές τις υποδείξεις, αντιμε-

22. Γάμος και οικογένεια

τύπωσαν καταστροφικές συνέπειες. (Κριτ. ιδ΄-ις, Α΄Βασ. ια΄1-10, Έσδρα θ΄10).

Ο Παύλος επανέλαβε αυτή την αρχή με σαφέστερες λέξεις: «Μη ομοζυγείτε με απίστους. Διότι τίνα μετοχήν έχει η δικαιοσύνη με την ανομίαν τίνα δε κοινωνίαν το φως προς το σκότος; Τίνα δε συμφωνίαν ο Χριστός με τον Βελίαλ; ή τίνα μερίδα ο πιστός με τον άπιστον; Τίνα δε συμβίβασιν ο ναός του Θεού με τα ειδωλα; διότι σεις είσθε ναός Θεού ζώντος.» (Β΄Κορ. ζ΄14-18).

Η Γραφή είναι σαφής ότι οι πιστοί πρέπει να παντρεύονται μόνο με πιστούς. Αλλά η αρχή επεκτείνεται και πέραν από αυτό. Η αληθινή ενότητα απαιτεί συναίνεση στην πίστη και στην πράξη. Οι θρησκευτικές διαφορές οδηγούν σε διαφορετικό τρόπο ζωής που μπορεί να δημιουργήσει εντάσεις και ρήξη του γάμου. Για να επιτευχθεί η ενότητα που αναφέρει η Γραφή, οι άνθρωποι πρέπει να παντρεύονται από την ίδια θρησκευτική κοινότητα.⁶

β. Να συνυπάρχουν. Για να γίνουν μια σάρκα, δύο άνθρωποι πρέπει να είναι τελείως πιστοί μεταξύ τους. Όταν κάποιος παντρεύεται, διακινδυνεύει τα πάντα και δέχεται τα πάντα που μπορούν να επέλθουν στο σύντροφό του. Εκείνοι που παντρεύονται, δηλώνουν την προθυμία τους να συμμερίζονται την ευθύνη του συντρόφου τους και να στέκονται δίπλα τους σε κάθε αντιξοότητα. Ο γάμος απαιτεί μια δραστήρια, συνεχή αγάπη που δεν εγκαταλείπεται ποτέ.

«Δύο πρόσωπα μοιράζονται ό,τι έχουν, όχι μόνο τα σώματα τους, όχι μόνο τα υλικά υπάρχοντα, αλλά επίσης τις σκέψεις και τα αισθήματά τους, τις χαρές και τις θλίψεις τους, τις ελπίδες και τους φόβους τους, τις επιτυχίες και τις αποτυχίες τους. Το να γίνουν “εις σάρκα μίαν” σημαίνει ότι δύο πρόσωπα γίνονται ολοκληρωτικά ένα στο σώμα, στην ψυχή και στο πνεύμα, αν και παραμένουν δύο διαφορετικά πρόσωπα.»⁷

γ. Στενές σχέσεις. Το να γίνουν «οι δύο εις σάρκα μίαν» συνεπάγεται τη γενετήσια ένωση. «Ο δε Αδάμ εγνώρισεν Εύαν την γυναίκα αυτού και συνέλαβε [η Εύα].» (Γέν. δ΄1).

22. Γάμος και οικογένεια

Η τάση τους να είναι ενωμένοι, μια τάση που οι άνδρες και οι γυναίκες αισθάνονται από την εποχή του Αδάμ και της Εύας, κάθε ζευγάρι ξαναζεί την πρώτη ιστορία αγάπης. Η πράξη της γενετήσιας σχέσης είναι το πλησιέστερο πράγμα για τη φυσική ένωσή τους. Αντιπροσωπεύει την ενότητα που ένα ζεύγος μπορεί να γνωρίσει συναισθηματικά καθώς και πνευματικά. Η αγάπη χριστιανικού ζεύγους πρέπει να χαρακτηρίζεται από θερμότητα, χαρά και ευχαρίστηση. (Παρ. ε'18,19).

«Τίμιος έστω ο γάμος εις πάντας και η κοίτη αμόλυντος. (Εβρ. ιγ'4). Η Γραφή είναι σαφής λέγοντας ότι η χαρούμενη γενετήσια έκφραση αγάπης μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας είναι το σχέδιο του Θεού. Είναι, όπως ο συγγραφέας της προς Εβραίους επιστολής τονίζει, *αμόλυντη*, όχι αμαρτωλή, όχι μiasμένη. Είναι ένας τόπος μεγάλης τιμής στο γάμο - τα άγια των αγίων όπου ο άνδρας και η γυναίκα συναντιούνται κατ'ίδιαν για να γιορτάσουν την αμοιβαία αγάπη τους. Είναι κάποιες στιγμές που έχουν την έννοια του αγίου καθώς και της έντονης ευχαρίστησης.»⁸

5. Βιβλική αγάπη. Η συζυγική αγάπη είναι μια άνευ όρων, τρυφερή και στενή αφοσίωση ο ένας προς τον άλλον, η οποία βοηθάει στην αμοιβαία ανάπτυξη κατά την εικόνα του Θεού σε όλες τις όψεις του προσώπου: φυσική, συναισθηματική, διανοητική και πνευματική. Διάφοροι τύποι αγάπης εκδηλώνονται στο γάμο. Υπάρχουν στιγμές ρομαντισμού και πάθους, στιγμές έντονου συναισθηματισμού, στιγμές άνεσης, στιγμές συντροφικότητας, στιγμές αίσθησης ότι ανήκουν ο ένας στον άλλον. Αλλά αυτή είναι η αγάπη που περιγράφεται στην Καινή Διαθήκη - η ανιδιοτελής αγάπη που αφοσιώνεται στον άλλον - που περιλαμβάνει το θεμέλιο της αληθινής, μόνιμης συζυγικής αγάπης.

Ο Ιησούς εκδήλωσε την ύψιστη μορφή αυτού του είδους της αγάπης όταν, επιφορτιζόμενος την ενοχή καθώς και τις συνέπειες των αμαρτιών μας, ανέβηκε στο σταυρό. «Αγαπήσας τους ιδιού του τους εν τω κόσμω μέχρι τέλους ηγάπησεν αυτούς.» (Ιωάν. ιγ'1). Μας αγάπησε παρά το αποτέ-

22. Γάμος και οικογένεια

λεσμα στο οποίο οι αμαρτίες μας Τον οδήγησαν. Αυτή είναι η άνευ όρων αγάπη του Ιησού Χριστού.

Περιγράφοντας αυτή την αγάπη, ο Παύλος λέει: «Η αγάπη μακροθυμεί, αγαθοποιεί, η αγάπη δεν φθονεί, η αγάπη δεν αυθαδιάζει, δεν επαίρεται, δεν ασχημονεί, δεν ζητεί τα εαυτής, δεν παροξύνεται, δεν διαλογίζεται το κακόν. Δεν χαίρει εις την αδικίαν, συγχαίρει εις την αλήθειαν. Πάντα ανέχεται, πάντα πιστεύει, πάντα ελπίζει, πάντα υπομένει. Η αγάπη ουδέποτε εκπίπτει.» (Α΄Κορ. ιγ΄4-8).

Ένα σχόλιο επάνω στο κείμενο αυτό: «Η χριστιανική αγάπη συνδέεται με μια αιώνια πηγή δύναμης και μπορεί ακόμη να ενεργήσει εκεί όπου άλλο είδος αγάπης αποτυγχάνει . . . Αγαπάει άσχετα ποιο είναι το αντικείμενο. Άσχετα πόσο ανάξιο αγάπης είναι το άλλο πρόσωπο, η αγάπη εξακολουθεί να ρέει. Η αγάπη είναι άνευ όρων όπως η αγάπη του Θεού για μας. Είναι μια διανοητική στάση που βασίζεται στην ελεύθερη εκλογή της θέλησης.»⁹

6. Ατομική πνευματική ευθύνη. Αν και το παντρεμένο ζευγάρι έχει κάνει συνθήκη δέσμευσης ο ένας προς τον άλλον, ο καθένας ατομικά πρέπει να φέρει την ευθύνη για τις εκλογές που κάνουν. (Β΄Κορ. ε΄10). Ανάληψη παρόμοιας ευθύνης σημαίνει ότι ποτέ δε θα μεμφθεί το άλλο πρόσωπο για ό,τι οι ίδιοι έχουν κάνει. Οφείλουν επίσης να αναλάβουν την ευθύνη για τη δική τους πνευματική αύξηση, και όχι να επαναπαύονται στην πνευματική δύναμη του άλλου. Όμως, και από την άλλη πλευρά, η σχέση του καθένα με το Θεό μπορεί να χρησιμεύσει ως πηγή δύναμης και ενθάρρυνσης προς τον άλλον.

Τα Αποτελέσματα της Πτώσης Επάνω στο Γάμο

Η αμαρτία έχοντας παραμορφώσει στην ανθρωπότητα τον αντικατοπτρισμό της εικόνας του Θεού, είχε τις επιπτώσεις της στο γάμο καθώς και σε άλλους τομείς της ανθρωπίνης εμπειρίας. Εισήλθε το προσωπικό συμφέρον εκεί όπου άλλοτε βασίλευε η τέλεια αγάπη και ενότητα. Η ιδιότητα είναι το πρωταρχικό κίνητρο όλων εκείνων που δεν

22. Γάμος και οικογένεια

υποχρεώνονται από την αγάπη του Χριστού. Πηγαίνοντας αντίθετα προς όλες τις αρχές της υποταγής, της υπηρεσίας και της προσφοράς που το ευαγγέλιο αντιπροσωπεύει, αποτελεί τον κοινό παρονομαστή όλων των χριστιανικών αποτυχιών.

Με την ανυπακοή τους ο Αδάμ και η Εύα ήρθαν σε αντίθεση με το σκοπό της δημιουργίας τους. Πριν να αμαρτήσουν, έζησαν με πλήρη ειλικρίνεια ενώπιον του Θεού. Έπειτα, αντί να Τον πλησιάσουν χαρούμενα, τρομαγμένοι κρύφθηκαν από Αυτόν, προσπαθώντας να καλύψουν την αλήθεια και να αποτινάξουν την ευθύνη των πράξεών τους. Διαποτισμένοι με ένα βαθύ αίσθημα ενοχής που οι ορθολογικές εξηγήσεις τους δεν μπορούσαν να εξαλείψουν, δεν μπορούσαν να αντικρίσουν το βλέμμα του Θεού και τους αγίους αγγέλους. Από τότε αυτή η υπεκφυγή και η προσπάθεια αυτοδικαίωσης αποτέλεσαν κοινό πρότυπο των ανθρώπινων σχέσεων με το Θεό.

Ο φόβος που τους οδήγησε στην απόκρυψη, διέστρεψε όχι μόνο τις σχέσεις του Αδάμ και της Εύας με το Θεό, αλλά και του ενός προς τον άλλον. Όταν ο Θεός τους ρώτησε, και οι δύο επιδίωξαν να προστατευθούν σε βάρος του άλλου. Οι κατηγορίες τους απέδειξαν τη σοβαρή διάσπαση που επήλθε στην αξιαγάπητη σχέση την οποία ο Θεός εγκαθίδρυσε στη Δημιουργία.

Μετά την αμαρτία, ο Θεός είπε στη γυναίκα: «Προς τον άνδρα σου θέλει είσθαι η επιθυμία σου, και αυτός θέλει σε εξουσιάζει.» (Γέν. γ'16). Ο Θεός ήθελε αυτή η αρχή, η οποία δεν αλλάζει τη βασική ισότητα του άνδρα και της γυναίκας, να είναι προς όφελος του πρώτου ζευγαριού και των ζευγαριών που θα ακολουθούσαν.¹⁰ Δυστυχώς αυτή η αρχή παραμορφώθηκε. Από τότε η επιβολή του ισχυρού, ο χειρισμός, η εξαφάνιση της ατομικότητας χαρακτήριζαν το γάμο στο διάβα των αιώνων. Ο εγωκεντρισμός παραμέρισε την αποδοχή και την εκτίμηση του ενός προς τον άλλον.

Η ουσία της Χριστιανοσύνης είναι να ζει κανείς με υπαγωγή και αρμονία που χαρακτήριζε το γάμο πριν από

22. Γάμος και οικογένεια

την πτώση, η οποία πτώση κατέστρεψε την αρμονία. Η τρυφερότητα του άνδρα και της γυναίκας είναι να συντελέσει ο ένας στην ευτυχία του άλλου. Ο καθένας πρέπει να καλλιεργήσει την ευτυχία του άλλου. Πρέπει να αναμιχθούν σαν ένα άτομο, χωρίς κανείς από αυτούς να χάσει την ατομικότητά του, που ανήκει στο Θεό.¹¹

Παρέκκλιση από το Ιδεώδες του Θεού

Πολυγαμία. Η συνήθεια ένας άνδρας να συντηρεί περισσότερες συζύγους, είναι αντίθετη προς τη μοναδικότητα και την ένωση που ο Θεός εγκαθίδρυσε στον πρώτο γάμο στην Εδέμ. Στην πολυγαμία δεν υπάρχει εγκατάλειψη όλων των άλλων. Αν και η Βίβλος περιγράφει την πολυγαμία σαν μια συνηθισμένη πραγματικότητα στην εποχή των πατριαρχών, η περιγραφή της δείχνει καθαρά ότι αυτοί οι γάμοι δεν έφθαναν στο θείο ιδεώδες. Οι διάφορες υποδιαιρέσεις με αυτούς τους γάμους καταλήγουν σε ισχυρές αντιπαραθέσεις, σε μνησικακίες και σε αποξένωση (Γεν. ις', κθ'16 - λ'24), χρησιμοποιώντας τα παιδιά ως συναισθηματικά όπλα για να προκαλέσουν κακό στα μέλη της οικογένειας.

Η μονογαμία εξασφαλίζει στα ζευγάρια το αίσθημα της συνύπαρξης που ισχυροποιεί τις στενές σχέσεις. Συνειδητοποιούν ότι η σχέση τους είναι μοναδική και κανένας άλλος δεν μπορεί συμμετέχει σε ό,τι κάνουν. Η μονογαμική σχέση αντικατοπτρίζει πιο καθαρά τη σχέση μεταξύ Χριστού και της εκκλησίας Του, και μεταξύ του ατόμου και του Θεού.¹²

Πορνεία και Μοιχεία. Η παραδεδεγμένη σκέψη και συνήθεια διασαφηνίζει τη μόνιμη δέσμευση κατά την οποία οι σύζυγοι είναι πιστοί στο γενετήσιο θέμα ο ένας στον άλλο μέχρι θανάτου. Η Γραφή θεωρεί αμαρτία κάθε γενετήσια σχέση έξω από το γάμο. Η έβδομη εντολή παραμένει έγκυρη και αναλλοίωτη: «μη μοιχείσης». (Εξ. κ'14). Η παράβασή της δεν επιδέχεται καμιά δικαιολογία. Αυτή η εντολή είναι μια αρχή που κρατάει ζηλότυπα τη σχέση του γάμου.

22. Γάμος και οικογένεια

Η πλήρης έννοια της βιβλικής άποψης για τη μοιχεία και την πορνεία έρχεται σε κάθετη αντίθεση με τη σημερινή ανοχή για παρόμοιες δραστηριότητες από «συγκαταβατικούς ενήλικες». Πολλά κείμενα τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη καταδικάζουν αυτή τη συνήθεια. (Λευιτ. κ'10-12, Παρ. ζ'24-32, ζ'6-27, Α'Κορ. ζ'9,13,18, Γαλ. ε'19, Εφεσ. ε'3, Α'Θεσ. δ'3, κ.τ.λ.).

Παρόμοιοι δεσμοί μπορούν να έχουν απώτερα και μακροχρόνια αποτελέσματα. Απατούν το νόμιμο σύντροφό τους και μπορούν να τον βλάψουν φυσικά, συναισθηματικά, οικονομικά, νομικά και κοινωνικά. Κατ'επέκταση, βλάπτουν την οικογένεια, και αν εμπλέκονται παιδιά, αυτά είναι που ιδιαίτερα πληγώνονται. Αυτοί οι δεσμοί μπορούν να καταλήξουν σε μετάδοση αφροδίσιων νοσημάτων και να γεννηθούν παράνομα παιδιά. Τότε το νέφος του ψεύδους και της ατιμίας που πλανάται επάνω στα ζητήματα αυτά, καταστρέφει τόσο πολύ την εμπιστοσύνη, που δεν αποκαθίσταται ποτέ. Άσχετα με τη βιβλική εντολή εναντίον αυτού του είδους της ανηθικότητας, οι ατυχείς συνέπειες που απορρέουν, θα ήταν αρκετές για να μην εμπλακούμε σε αυτή.

Ακάθαρτες Σκέψεις. Αμαρτία δεν είναι μόνο η εξωτερική πράξη. Είναι μάλλον θέμα καρδιάς που φθάνει στην πιο βαθιά μορφή σκέψης. Αν οι πηγές είναι μολυσμένες, δεν υπάρχει πιθανότητα τα ποτάμια να είναι καθαρά. Ο Ιησούς είδε ότι το απόθεμα της διάνοιας κινητοποιούσε την ανθρώπινη διαγωγή, «διότι εκ της καρδιάς εξέρχονται διαλογισμοί πονηροί, φόνοι, μοιχεία, πορνείαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίας». (Ματθ. ιε'19). Στην τάση αυτή ανευρίσκει ο Χριστός την πράξη της απιστίας προς τις σκέψεις και τα αισθήματα. «Ηκούσατε ότι ερρέθη εις τους αρχαίους, Μη μοιχεύσης. Εγώ όμως σας λέγω ότι πας ο βλέπων γυναίκα διά να επιθυμήση αυτήν, ήδη εμοίχευσεν αυτήν εν τη καρδιά αυτού.» (Ματθ. ε'27,28).

Ολόκληρη βιομηχανία έχει στηθεί για να εκμεταλλεύεται τη διαστροφή της φαντασίας. Οι αισθησιακές ταινίες και τα

22. Γάμος και οικογένεια

ανάλογα βιβλία που παράγει, δεν έχουν θέση στη χριστιανική ζωή. Όχι μόνο ενθαρρύνουν τις παράνομες σχέσεις, αλλά επίσης υποβιβάζουν τους άνδρες και τις γυναίκες σε σκεύη ηδονής, διαστρέφοντας έτσι την αληθινή έννοια της γενετήσιας ορμής και θολώνοντας την εικόνα του Θεού. Οι Χριστιανοί καλούνται να έχουν καθαρές σκέψεις και να διάγουν αγνή ζωή, επειδή ετοιμάζονται να ζήσουν σε μια αγνή κοινωνία στην αιωνιότητα.

Αιμομιξία. Μερικοί γονείς ξεπερνούν τα όρια που καθορίζουν την υγιή έκφραση της τρυφερότητας προς τα παιδιά τους και εισέρχονται σε μια στενή φυσική και συναισθηματική σχέση μαζί τους. Συχνά αυτή είναι σαν αποτέλεσμα όταν έχει παραμεληθεί η φυσιολογική σχέση του άνδρα με τη γυναίκα, και ένα από τα παιδιά επιλέγεται για να παίξει το ρόλο του ή της συζύγου. Αυτή η θολούρα των ορίων μπορεί ακόμη να συμβεί ανάμεσα στα αδέρφια ή άλλα μέλη της οικογένειας.

Η αιμομιξία απαγορευόταν στην Παλαιά Διαθήκη (Λευιτ. ιη΄6-29, Δευτ. κζ΄20-23) και καταδικάσθηκε στην Καινή Διαθήκη (Α΄Κορ. ε΄1-5). Αυτό το είδος της κατάχρησης βλάπτει τη γενετήσια διάπλαση του παιδιού και του δημιουργεί αδικαιολόγητο βάρος ντροπής και ενοχής, που ίσως το φέρει και στο γάμο του αργότερα. Όταν οι γονείς παραβιάζουν τα όρια, βλάπτουν τη διαμόρφωση του αισθήματος της εμπιστοσύνης - τόσο ζωτικό για την πίστη στο Θεό.

Διαζύγιο. Μια δήλωση του Χριστού συνοψίζει τη βιβλική διδασκαλία σχετικά με το διαζύγιο: «Εκείνο το οποίο ο Θεός συνέζευξεν, άνθρωπος ας μη χωρίζη.» (Ματθ. ιθ΄6, Μάρκ. ι΄7-9). Ο γάμος είναι άγιος, επειδή ο Θεός τον καθάγιασε. Τελικά, ο Θεός είναι που ενώνει τον άνδρα και τη γυναίκα, και όχι απλώς οι ανθρώπινες λέξεις ή η γενετήσια πράξη. Και Αυτός σφράγισε την ένωσή τους. Η χριστιανική άποψη του διαζυγίου και ενός δεύτερου γάμου πρέπει να στηρίζεται σε βιβλική βάση.

22. Γάμος και οικογένεια

Η δήλωση του Χριστού κάνει σαφή τη βιβλική βάση της αρχής που περιβάλλει τη χριστιανική αντίληψη του διαζυγίου: ο Θεός είχε πρόθεση ο γάμος να είναι αδιάλυτος. Όταν οι Φαρισαίοι Τον ρώτησαν αν η ασυμφωνία στο γάμο αποτελεί επαρκή αιτιολογία διαζυγίου, Αυτός παρουσίασε τον τύπο γάμου της Εδέμ ως μόνιμη ένωση. Όταν επέμεναν αναφερόμενοι στους νόμους του Μωυσή για διαζύγιο, ο Χριστός απάντησε: «Ο Μωυσής διά την σκληροκαρδίαν σας συνεχώρησεν εις εσάς να χωρίζησθε τας γυναίκας σας. Απ'αρχής όμως δεν έγινεν ούτω.» (Ματθ. ιθ'8). Και προχώρησε να συμφωνήσει ότι η μόνη νόμιμη αιτιολογία διαζυγίου ήταν η συζυγική απιστία. (Ματθ. ε'32, ιθ'9).

Η απάντησή Του προς τους Φαρισαίους έκανε σαφές ότι η άποψή Του για την πιστότητα ήταν πιο βαθιά από ό,τι η δική τους άποψη. Από όσα είπε και από τις αρχές σχετικά με το γάμο στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη, βεβαιώνεται ότι η πρόθεση του Θεού είναι εκείνοι που παντρεύονται, να αντανakλούν την εικόνα του Θεού σε μια μόνιμη ένωση.

Ακόμη, η απιστία του ενός των συζύγων δε σημαίνει ότι οπωσδήποτε ο γάμος πρέπει να καταλήξει σε διαζύγιο. Ο δρόμος του σταυρού ενθαρρύνει μια βαθιά μετάνοια και συγχώρηση, την απομάκρυνση κάθε ρίζας πικρίας. Ακόμη και σε περίπτωση μοιχείας, με τη συγχώρηση και τη συνδυαστική δύναμη του Θεού, το πληγωμένο ταίρι θα αναζητούσε να διατηρήσει την αρχική πρόθεση του Θεού στη Δημιουργία. «Από βιβλικής πλευράς, η μοιχεία δεν είναι πιο καταστροφική για το γάμο σας από κάθε άλλη αμαρτία . . . Όταν με προθυμία συγχωρείτε και εγκαταλείπετε την αρνητική στάση, ο Θεός είναι πιο πρόθυμος να σας θεραπεύσει και να ανανεώσει την αγάπη σας ο ένας για τον άλλον.»¹³

Ενώ το θείο ιδεώδες για το γάμο είναι μια μόνιμη ένωση αγάπης που συνεχίζει μέχρι το θάνατο του ενός, σε κάποιες περιπτώσεις ένας νόμιμος χωρισμός καθίσταται αναγκαίος για παραπτώματα όπως φυσική κακομεταχείριση στο ταίρι ή στο παιδί. «Σε κάποιες αστικές νομοθεσίες ένας τέτοιος χωρισμός εξασφαλίζεται μόνο με το διαζύγιο, το οποίο κάτω

22. Γάμος και οικογένεια

από αυτές τις συνθήκες δεν είναι καταδικαστέο. Αλλά σε ένα τέτοιο χωρισμό ή ένα διαζύγιο, όπου δεν εμπλέκεται η απιστία, η Γραφή δε δίνει το δικαίωμα ενός δεύτερου γάμου, εκτός εάν στο μεταξύ ένας από τους δύο πανδρευθεί, κάνοντας έτσι μοιχεία ή πορνεία, ή αν φύγει από τη ζωή.»¹⁴

Εφόσον ο γάμος είναι θείο θέσπισμα, η εκκλησία έχει τη μοναδική και ιεροπρεπή ευθύνη να αποτρέψει το διαζύγιο, αν όμως αυτό συμβεί, να θεραπεύσει κατά το δυνατόν τις πληγές που αυτό προκάλεσε.

Ομοφυλοφιλία. Ο Θεός δημιούργησε άνδρα και γυναίκα, και να διαφέρουν και να αλληλοσυμπληρώνονται. Και όταν το έκανε, έστρεψε τα γενετήσια αισθήματα προς το αντίθετο φύλο. Η διάκριση και σύνδεση που χαρακτηρίζει τους ανθρώπους, εκδηλώνεται με την έλξη των δύο φύλων για να σχηματίσουν μια ολοκληρωμένη σχέση.

Σε μερικές περιπτώσεις, η αμαρτία επηρέασε ακόμη και αυτή τη βασική σχέση, δημιουργώντας ένα φαινόμενο, που ονομάστηκε αντιστροφή. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, η φυσιολογική τάση προς το αντίθετο φύλο παρουσιάζεται αντίστροφη, δημιουργώντας ένα βασικό γενετήσιο προσανατολισμό προς άτομα του ίδιου γένους.

Η Γραφή καταδικάζει την εφαρμογή της ομοφυλοφιλίας με ισχυρές αρνητικές λέξεις. (Γέν. ιθ'4-10, Ιούδα 7,8, Λευιτ. ιη'22, κ'13, Ρωμ. α'26-28, Α'Τιμ. α'8-10). Οι συνήθειες αυτού του τύπου δημιουργούν σοβαρή διαστρέβλωση της εικόνας του Θεού στους άνδρες και στις γυναίκες.

«Επειδή πάντες ήμαρτον και υστερούνται της δόξης του Θεού» (Ρωμ. γ'23), οι Χριστιανοί πρέπει να ασχοληθούν με τη σωτηρία εκείνων που έχουν προσβληθεί από αυτή την ακαταστασία. Θα αντανakλούν τη στάση του Χριστού απέναντι στη γυναίκα η οποία συνελήφθη για μοιχεία: «Ουδέ εγώ σε καταδικάζω. Ύπαγε και εις το εξής μη αμάρτανε.» (Ιωάν. η'11). Όχι μόνο εκείνοι που έχουν επηρεασθεί από την τάση της ομοφυλοφιλίας, αλλά και τα πρόσωπα εκείνα που έχουν παγιδευθεί σε διαγωγή ή σε σχέσεις που προκα-

22. Γάμος και οικογένεια

λούν φόβο, αισχύνη και ενοχή χρειάζονται ένα συμπαθητικό αυτί κάποιου εκπαιδευμένου και πεπειραμένου Χριστιανού συμβούλου. Καμιά συμπεριφορά δεν είναι πέρα από τις δυνατότητες της θεραπευτικής χάρης του Θεού.

Η Οικογένεια

Αφού ο Θεός δημιούργησε τον Αδάμ και την Εύα, τους έδωσε την κυριαρχία του κόσμου. (Γέν. α'26, β'15). Έκαναν την πρώτη οικογένεια, την πρώτη εκκλησία και ξεκίνησαν την πρώτη κοινωνία. Έτσι, η κοινωνία οικοδομήθηκε επάνω στο γάμο και στην οικογένεια. Επειδή ήταν οι πρώτοι κάτοικοι ως άνθρωποι επάνω στη γη, ο Θεός τους έδωσε την εντολή: «Αυξάνεσθε και πληθύνεσθε και γεμίσατε την γη και κυριεύσατε αυτήν.» (Γέν. α'28).

Οι δημογραφικές στατιστικές του κόσμου δείχνουν ότι ένα ακατοίκητο μέρος δεν αναζητάει πλέον να κατοικηθεί και να κατακτηθεί. Αλλά τα χριστιανικά ζευγάρια που αποφασίζουν να φέρουν παιδιά στον κόσμο, έχουν ακόμη την υποχρέωση της ανατροφής των παιδιών τους με παιδεία και νουθεσία Κυρίου. Πριν ένα ζευγάρι ξεκινήσει αυτή την πορεία, πρέπει να λάβει υπόψη το ιδεώδες του Θεού για την οικογένεια.

Γονείς

1. Ο Πατέρας. Η Γραφή έδωσε στο σύζυγο και πατέρα την ευθύνη να είναι η κεφαλή και ο ιερέας στο σπιτικό του. (Κολ. γ'18-21, Α'Πέτρ. γ'1-8). Αυτός γίνεται ένας τύπος του Χριστού, η κεφαλή της εκκλησίας. «Διότι ο ανήρ είναι κεφαλή της γυναίκος, καθώς και ο Χριστός κεφαλή της εκκλησίας, και αυτός είναι ο σωτήρ του κόσμου. Αλλά καθώς η εκκλησία υποτάσσεται εις τον Χριστόν, ούτω και αι γυναίκες υποτάσσονται εις τους άνδρας αυτών κατά πάντα. Οι άνδρες αγαπάτε τας γυναίκας σας, καθώς και ο Χριστός ηγάπησε την εκκλησίαν και παρέδωκεν εαυτόν υπέρ αυτής, διά να αγιάση αυτήν, καθαρίσας με τον λουτρόν του ύδατος διά του λόγου. Διά να παραστήση αυτήν εις εαυτόν ένδοξον

22. Γάμος και οικογένεια

εκκλησίαν, μη έχουσαν κηλίδα, ή ρυτίδα, ή τι των τοιούτων, αλλά διά να ήναι αγία και άμωμος. Ούτω χρεωστούσιν οι άνδρες να αγαπώσι τας εαυτών γυναίκας ως τα εαυτών σώματα. Όστις αγαπά την εαυτού γυναίκα, εαυτόν αγαπά.» (Εφεσ. ε΄23-28).

Όπως ο Χριστός οδηγεί την εκκλησία, άνδρας και γυναίκα «και οι δύο να είναι υποχωρητικοί, αλλά ο λόγος του Θεού δίνει προτίμηση στην κρίση του άνδρα», εκτός αν είναι θέμα συνείδησης.¹⁶ Συγχρόνως όμως έχει την ευθύνη να τη σέβεται σαν προσωπικότητα.

Όπως ο Χριστός επέδειξε μια τρυφερή ηγεσία μέχρι που έφθασε στο σταυρό ως δούλος, έτσι και ο άνδρας πρέπει να ηγείται θυσιαζόμενος. «Ο νόμος του Χριστού είναι σοφία και αγάπη, και όταν οι άνδρες εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους προς τις γυναίκες τους, θα χρησιμοποιήσουν την εξουσία με την ίδια τρυφερότητα όπως ο Χριστός τη χρησιμοποιεί απέναντι στην εκκλησία. Όταν το Πνεύμα του Χριστού ελέγχει τον άνδρα, η υποταγή της γυναίκας θα έχει μόνο σαν αποτέλεσμα την ηρεμία και το όφελος, γιατί αυτός θα απαιτήσει από αυτή μόνο ό,τι θα είναι για το καλό της, και με τον ίδιο τρόπο που ο Χριστός απαιτεί υποταγή από την εκκλησία . . . Αυτοί που έχουν το ρόλο του συζύγου, ας μελετήσουν τα λόγια του Χριστού, όχι για να δουν μέχρι πού φθάνει η υποταγή της γυναίκας, αλλά πώς μπορούν να έχουν το πνεύμα του Χριστού, να εξαγνισθούν, να εκλεπτυνθούν και να είναι κατάλληλοι ως κύριοι στο σπιτικό τους.»¹⁷

Ως ιερέας της οικογένειας, όπως ο Αβραάμ, ο πατέρας θα συγκεντρώνει την οικογένειά του στην αρχή της ημέρας και θα τους εναποθέτει στη φροντίδα του Θεού. Το βράδυ θα τους οδηγεί στη δοξολογία και στην ευχαριστία προς το Θεό για τις ευλογίες που τους επιδαψίλευσε. Η οικογενειακή λατρεία θα είναι ο δεσμός που τους ενώνει - ο χρόνος που δίνει προτεραιότητα στο Θεό μέσα στην οικογένεια.¹⁸

Ο συνेतός πατέρας διαθέτει χρόνο για τα παιδιά του. Ένα παιδί μπορεί να πάρει πολλά μαθήματα από τον πατέρα, όπως σεβασμός και αγάπη για τη μητέρα, αγάπη για το

22. Γάμος και οικογένεια

Θεό, η σπουδαιότητα της προσευχής, αγάπη προς τους άλλους ανθρώπους, τρόπος εργασίας, σεμνότητα, αγάπη για τη φύση και για τα πράγματα που ο Θεός έκανε. Αλλά αν ο πατέρας δεν είναι ποτέ στο σπίτι, το παιδί στερείται αυτού του προνομίου και της χαράς.

2. Η μητέρα. Η μητρότητα είναι η επίγεια εμπειρία που απαιτεί την πιο στενή επικοινωνία με το Θεό. «Ο βασιλιάς στο θρόνο του δεν έχει υψηλότερο έργο από αυτό της μητέρας. Η μητέρα είναι η βασίλισσα στο σπιτικό της. Αυτή έχει την ισχύ να διαμορφώσει το χαρακτήρα των παιδιών της, για να γίνουν κατάλληλα για την ανώτερη, αιώνια ζωή. Ακόμη και ένας άγγελος δεν καλείται για ανώτερη αποστολή, γιατί κάνοντας αυτό το έργο, η ίδια προσφέρει υπηρεσία στο Θεό Ας συνειδητοποιήσει την αξία του έργου της, και ας ενδυθεί όλη την πανοπλία του Θεού για να αντισταθεί στον πειρασμό να προσαρμοσθεί στα δεδομένα του κόσμου. Το έργο της είναι για τώρα και για την αιωνιότητα.»¹⁹

Κάποιοι μέσα στο σπίτι πρέπει να φέρει την τελική ευθύνη για το χαρακτήρα των παιδιών. Η διαπαιδαγώγηση του παιδιού δεν μπορεί να γίνει στην τύχη ή να ανατεθεί σε άλλους, γιατί κανείς δεν αισθάνεται το ίδιο για το παιδί όπως οι γονείς. Ο Θεός δημιούργησε τη μητέρα με την ικανότητα να φέρει το παιδί στο σώμα της, να το θηλάσει, να το αναθρέψει και να το αγαπάει. Αν για τη μητέρα δεν υπάρχουν άσχημες οικονομικές καταστάσεις και αν αυτή δεν αντικαθιστά και τον πατέρα, θα έχει το μοναδικό προνόμιο να παραμείνει με τα παιδιά της όλη την ημέρα. Μπορεί να χαίρεται συνεργαζόμενη με το Θεό για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους για την αιωνιότητα.

«Κάποιος σε μια σχέση χρειάζεται να θεωρήσει την οικογένεια σαν μια σταδιοδρομία Το να αναλάβει μια γυναίκα τη σταδιοδρομία της μητέρας και της συζύγου είναι ένα υπέροχο έργο ζωής στον εικοστόν αιώνα, και μια εργασία με πολύ πάθος. Σπατάλη προσπάθειας; Άχαρο έργο; Ανάξια σκλαβιά; Όχι. Μια πολύ συναρπαστική δυνατότητα για αναχαίτιση της παλίρροιας, για διάσωση της ανθρωπότη-

22. Γάμος και οικογένεια

τας, για επιρροή της ιστορίας, για κάτι που θα γίνει αισθητό και ακουστό σε συνεχώς διευρυνόμενους κύκλους.»²¹

Στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης, το όνομα ενός προσώπου αποτελούσε μια σύντομη περιγραφή αυτού που το είχε. Η Εύα έλαβε το όνομά της μετά την πτώση. (Γέν. γ'20). Επειδή θα γινόταν η μητέρα όλων των ανθρώπων, το όνομά της (στα εβραϊκά *χαβά*) παράγεται από τη λέξη «ζωή» (εβραϊκά *χαή*). Αντικατοπτρίζει την υπέροχη τιμητική θέση που κατέχει στην ιστορία της ανθρωπίνης φυλής.

Όπως η τεκνοποίηση δεν ήταν το μοναδικό και αποκλειστικό δικαίωμα του Αδάμ ή της Εύας, έτσι και κανείς δεν είχε την αποκλειστικότητα του γονιού. Και οι δύο έπρεπε να συμμετέχουν στην ευθύνη αυτή. Και αυτό πρέπει να ισχύει τώρα, όχι μόνο να φέρουν τα παιδιά, αλλά και να τα αναθρέψουν. Ο κάθε γονιός έχει ορισμένες ευθύνες, και πρέπει να τις επιτελέσει για τον Κύριο. «Ιδού, η κληρονομία του Κυρίου είναι τα τέκνα. Μισθός αυτού ο καρπός της κοιλίας.» (Ψάλμ. ρκζ'3).

Παιδιά.

1. Προτεραιότητα. Πέρα από τη δέσμευση προς τον Κύριο και το σύζυγό τους, οι γονείς δεν έχουν ανώτερη ευθύνη από αυτή προς τα παιδιά, τα οποία έφεραν στον κόσμο. Πρέπει να τοποθετήσουν το συμφέρον των παιδιών τους πριν από τη δική τους προαγωγή και άνεση. Δεν ήταν επιλογή των παιδιών να έρθουν στον κόσμο, και πρέπει να δοθεί σε αυτά το καλύτερο δυνατό ξεκίνημα για τη ζωή. Επειδή οι προγενέθλιες επιρροές επηρεάζουν ζωτικά την πνευματική, διανοητική και φυσική υγεία, η προτεραιότητα για την ευτυχία του παιδιού πρέπει να ξεκινήσει πριν από τη γέννησή του.²²

2. Αγάπη. Η αγάπη των γονέων πρέπει να είναι χωρίς όρους και έτοιμη για θυσία. Και αν ακόμη δε θα βρει την πλήρη ανταπόκριση, τα παιδιά πρέπει να την έχουν, για να έχουν μια καλή εικόνα για τον εαυτό τους και συναισθηματική υγεία στη ζωή τους. Τα παιδιά που πρέπει να κερδίσουν

22. Γάμος και οικογένεια

την αγάπη, ή αισθάνονται απορριμμένα και παραμελημένα, θα προσπαθήσουν να επιτύχουν την αγάπη των γονέων με μια ανεπιθύμητη συμπεριφορά που θα ριζωθεί και θα γίνει συνήθεια.

Τα παιδιά που είναι βέβαια για την αγάπη των γονέων τους, θα δημιουργήσουν επαφές με τους άλλους. Θα διδαχθούν να δίνουν καθώς και να παίρνουν, και ότι έχουν λόγους να υπάρχουν πέρα από τον εαυτό τους. Καθώς αναπτύσσονται σαν παιδιά, μαθαίνουν να δοξάζουν το Θεό.

3. Δέσμευση. Οι χριστιανοί γονείς πρέπει να αφιερώσουν τα παιδιά τους στην υπηρεσία του Θεού από την πιο μικρή ηλικία τους. Οι εκκλησίες των Αντβεντιστών της Εβδόμης Ημέρας εφαρμόζουν αυτή την αφιέρωση με μια απλή τελετή κατά την οποία οι γονείς παρουσιάζουν τα παιδιά τους με προσευχή στο Θεό, όπως ο Ιωσήφ και η Μαρία στο ναό παρουσίασαν το βρέφος Ιησού στο Θεό. (Λουκά β'22-39). Με τον τρόπο αυτόν το παιδί αρχίζει τη ζωή του σαν ένα μέλος της εκτεταμένης πνευματικής οικογένειας. Τα μέλη της εκκλησίας συμμετέχουν στην κοινωνική και πνευματική ανάπτυξη του νεαρού ατόμου σαν παιδί του Θεού και μέλος του σώματος του Χριστού.

Κατά την τελετή αυτή οι γονείς αφιερώνονται επίσης να καθοδηγήσουν το παιδί στο δρόμο του Κυρίου, έτσι που η εικόνα Του να διαμορφωθεί στο παιδί. Για να φθάσουν στο σκοπό αυτόν, οι γονείς θα φέρνουν τα παιδιά τους στη Σχολή του Σαββάτου και στην εκκλησία τακτικά, ώστε τα μικρά να αποτελέσουν μέρος του σώματος του Χριστού από μικρή ηλικία. Έτσι, καθώς το παιδί φθάνει σε ηλικία για το σχολείο, οι γονείς και η εκκλησία θα καταβάλουν κάθε προσπάθεια για να αποκτήσει χριστιανική εκπαίδευση που θα καλλιεργεί αυτή την αγάπη του παιδιού για το Θεό και πολύ αργότερα.

4. Καρτερικότητα. Η πνευματική διδασκαλία που οι γονείς δίνουν, είναι μια συνεχής διαδικασία που εισέρχεται σε κάθε φάση της ζωής του παιδιού. «Θέλεις διδάσκει αυτούς [τους λόγους] επιμελώς εις τα τέκνα σου, και περὶ αυτών

22. Γάμος και οικογένεια

θέλεις ομιλεί καθήμενος εν τη οικία σου, και περιπατών εν τη οδώ, και πλαγιάζων, και εγειρόμενος. Και θέλεις δέσει αυτούς δια σημείον επί της χειρός σου και θέλουσιν είσθαι ως προμετωπίδια μεταξύ των οφθαλμών σου, Και θέλεις γράφει αυτούς επί τους παραστάτας της οικίας σου, και επί τας πύλας σου.» (Δευτ. 5'7-9, 10'18).

Το παιδί επηρεάζεται από όλη την ατμόσφαιρα του σπιτιού. Οι γονείς μόνο με οικογενειακή λατρεία μπορούν να αναπτύξουν την πνευματικότητα. Αυτό πρέπει να συμβεί με τη συνεχή εμπιστοσύνη τους στον Ιησού. Πρέπει να εκδηλωθεί στον τρόπο ζωής τους, στην ενδυμασία, ακόμη και στη διακόσμηση του σπιτιού. Το παιδί να αναγνωρίζει το Θεό ως στοργικό Πατέρα είναι ζωτικό για τη χριστιανική ανάπτυξή του.

5. Εκμάθηση υπακοής. «Δίδαξον το παιδίον εν τη αρχή της οδού αυτού, και δεν θέλει απομακρυνθή απ'αυτής ουδέ όταν γηράση.» (Παρ. κβ'6). Τι συνεπάγεται αυτή η διαπαιδαγώγηση; Η μαθητεία υποδηλώνει περισσότερο από τιμωρία. Η τιμωρία συνήθως έχει να κάνει με το παρελθόν, ενώ η μαθητεία προσβλέπει στο μέλλον. Η μαθητεία είναι μια διαδικασία παιδαγωγώσης κατά την οποία ένας νέος μαθητεύεται κοντά στους γονείς του στην παιδεία, στην καθοδήγηση, στο παράδειγμα. Αυτό σημαίνει να διδαχθεί τις σπουδαίες αρχές όπως η νομιμοφροσύνη, η αλήθεια, η επιείκεια, η συνέπεια, η υπομονή, η τάξη, το έλεος, η γενναιοδωρία και η εργασία.

Όταν τα παιδιά μαθαίνουν από νωρίς να υπακούουν στους γονείς τους ανεπιφύλακτα, η εξουσία δεν προκαλεί πρόβλημα στη ζωή τους. Αλλά είναι επίσης σπουδαίος και ο διδασκόμενος τύπος της υπακοής. Η αληθινή υπακοή προέρχεται όχι επειδή αποτελεί απαίτηση, αλλά επειδή αναβλύζει από μέσα. Το μυστικό αυτής της υπακοής βρίσκεται στην αναγέννηση.

«Ο άνθρωπος που προσπαθεί να τηρήσει τις εντολές του Θεού απλώς από αίσθημα υποχρέωσης - επειδή απαιτείται να το κάνει - ποτέ δε θα νιώσει τη χαρά της υπακοής.

22. Γάμος και οικογένεια

Δεν υπακούει . . . Η αληθινή υπακοή είναι μια εξωτερίκευση εσωτερικής αρχής. Αναβλύζει από την αγάπη της δικαιοσύνης, από την αγάπη του νόμου του Θεού. Η ουσία όλης της δικαιοσύνης είναι η νομιμοφροσύνη στο Λυτρωτή μας. Αυτό θα μας οδηγήσει να κάνουμε το σωστό επειδή είναι σωστό, επειδή κάνοντας το σωστό ευαρεστούμε το Θεό.»²⁴

6. Κοινωνικοποίηση και ανάπτυξη της γλώσσας. Ξεκινώντας από την οικογένεια, τα παιδιά γίνονται κοινωνικά μέλη της ανθρώπινης φυλής, με όλες τις ευθύνες και όλα τα προνόμια που συνεπάγονται. Κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία τα παιδιά μαθαίνουν τις βασικές τεχνικές με τις οποίες λειτουργεί η κοινωνία. Η γλώσσα με όλες τις αποχρώσεις της επικοινωνίας είναι η πρώτη τεχνική που το παιδί πρέπει να μάθει. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στο σπίτι πρέπει να είναι προσεγγμένη, έτσι που να αποκαλύπτει το χαρακτήρα του Θεού. Το παιδί πρέπει να ακούει συχνά χαρούμενες και αυθόρμητες εκφράσεις τρυφερότητας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας, και δοξολογίες προς το Θεό.

7. Ταυτότητα φύλου. Μέσα στην οικογένεια, και με μια υγιεινή αλληλεπίδραση μεταξύ αρρένων και θηλέων, τα παιδιά μαθαίνουν να λειτουργούν σαν άνδρες και γυναίκες μέσα στην κοινωνία. Οι μεγάλοι πρέπει να τα διδάξουν την ομορφιά της ανάπτυξής τους σαν αγόρι ή κορίτσι μέσα από ορθές και κατάλληλες πληροφορίες. Είναι επίσης ευθύνη τους να διαφυλάξουν τα παιδιά τους από γενετήσια κακοποίηση.

8. Μαθήτευση των αξιών. Μια βασική λειτουργία κοινωνικοποίησης στο σπιτικό είναι να εξασφαλισθεί η αφομοίωση των αξιών υιοθετημένων από την οικογένεια. Οι αξίες της οικογένειας και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις δε συμπύκνουν πάντοτε. Οι γονείς μπορεί να απαιτούν να γίνουν αποδεκτές κάποιες θρησκευτικές αρχές, αλλά οι αξίες που δίνουν σαν υπόδειγμα στο παιδί μπορεί να μην είναι σύμφωνες με εκείνες τις αρχές. Είναι σπουδαίο λοιπόν οι γονείς να δείχνουν συνέπεια.

22. Γάμος και οικογένεια

Η Οικογένεια σε Πλατιά Έννοια. Ο γάμος, όπως ο Θεός τον σχεδίασε, είναι αποκλειστικός, η οικογένεια όμως όχι. Σε μια κοινωνία με συνεχή κίνηση, σπάνια βρίσκει κανείς μεγάλες οικογένειες - παππούδες και γιαγιάδες, αδέρφια, ξαδέλφια - να ζουν όλοι κοντά-κοντά. Η εκκλησιαστική οικογένεια μπορεί να βοηθήσει εκείνους που είναι μακριά από την οικογένεια ή δεν έχουν οικογένεια, να βρουν μια αληθινή έννοια αξίας και ύπαρξης. Εδώ επίσης όταν υπάρχει μόνο ένας γονιός, μπορεί να βρει ένα ζεστό μέρος όπου θα αναθρέψει τα παιδιά του με αγάπη και τρυφερότητα. Και η εκκλησία μπορεί να εξασφαλίσει κατάλληλους τύπους ρόλων που ίσως να λείπουν από το σπιτικό.

Μαθαίνοντας να αγαπούν τους ηλικιωμένους στην εκκλησία, τα παιδιά μαθαίνουν το σεβασμό. Και οι ηλικιωμένοι μπορούν να έχουν την εμπειρία της ικανοποίησης να χαίρονται και να αγαπούν τα μικρά. «Μη με εγκαταλίπης μηδέ μέχρι του γήρατος και της πολιάς, Θεέ, εωσού κηρύξω τον βραχίονά σου εις ταύτην την γενεάν, την δύναμίν σου εις πάντας τους μεταγενεστέρους.» (Ψαλμ. οα΄18).

Ο Θεός περιβάλλει με ιδιαίτερο σεβασμό τα γηρατειά λέγοντας: «Η πολιά είναι στέφανος δόξης, ευρισκομένη εν τη οδό της δικαιοσύνης» (Παρ. ις΄31), και «έως του γήρατός σας εγώ αυτός είμαι, και έως των λευκών τριχών εγώ θέλω σας βαστάσει. Εγώ σας έκαμα και εγώ θέλω σας σηκώσει. Ναι, εγώ θέλω σας βαστάσει και σας σώσει.» (Ησ. μς΄4).

Στην εκκλησία ένας γονιός χωρίς ταίρι μπορεί να βρει μια ιδιαίτερη θέση για αγάπη και τρυφερότητα, καθώς και να μοιρασθεί με άλλους τη δική του αγάπη και ενέργεια. Με τη διακονία της εκκλησίας μπορούν να αισθανθούν τη φροντίδα του Θεού γ'αυτούς. «Ναι, σε ηγάπησα αγάπησιν αιώνιον, διά τούτο σε είλκυσα με έλεος.» (Ιερ. λα΄3).

Είναι μέρος της «καθαρής θρησκείας» να φροντίσει κανείς ιδιαίτερα τους έχοντες ανάγκη. (Ιακ, α΄27, Έξ. κβ΄22. Δευτ. κδ΄17, κς΄12, Παρ. κγ΄10, Ησ. α΄17). Η εκκλησιαστική οικογένεια έχει ιδιαίτερη ευκαιρία να προμηθεύσει ένα λιμά-

22. Γάμος και οικογένεια

νι, ένα καταφύγιο, έναν τόπο διαμονής σε εκείνους που δεν έχουν οικογένεια. Αυτή μπορεί να περιβάλει και να συμπεριλάβει κάθε μέλος στην ιδιαίτερη ενότητα που ο Χριστός είπε ότι θα ήταν το χαρακτηριστικό της ίδιας της Χριστιανοσύνης. (Ιωάν. ιζ΄20-23).

Η Επιστροφή

Επειδή η οικογένεια είναι η ίδια η ζωή της εκκλησίας και της κοινωνίας, η χριστιανική οικογένεια η ίδια θα είναι το όργανο να κερδιθούν και να διατηρηθούν τα μέλη της για τον Κύριο. Τα ύστατα εδάφια της Παλαιάς Διαθήκης αποτελούν μια προφητεία που θα εκπληρωθεί πριν από την επιστροφή του Κυρίου. «Ιδού, εγώ θέλω αποστείλει προς εσάς Ηλίαν τον προφήτην, πριν έλθη η ημέρα του Κυρίου η μεγάλη και επιφανής. Και αυτός θέλει επιστρέψει την καρδιάν των πατέρων προς τα τέκνα, και την καρδιάν των τέκνων προς τους πατέρας.» (Μαλ. δ΄5,6). Ενώ πολλές δυνάμεις σήμερα προσπαθούν να απομακρύνουν τα μέλη από την οικογένεια, η κλήση του Θεού είναι για επανένωση, για νέα στερέωση, για επιστροφή και για αποκατάσταση. Και αυτές οι οικογένειες που ανταποκρίνονται στο κάλεσμά Του, θα έχουν μια δύναμη που θα αποκαλύψουν την αληθινή Χριστιανοσύνη. Οι εκκλησίες αποτελούμενες από παρόμοιες οικογένειες, θα αναπτυχθούν. Τα βλαστάρια τους δε θα απομακρυνθούν. Θα δίνουν στον κόσμο μια καθαρή εικόνα του Θεού.

Βιβλιογραφία και Σχόλια

1. White, *Εκπαίδευση*, σελ. 10.
2. A. W. Spalding, *Makers of the Home* (Mountain View, CA: Pacific Press, 1928), σελ. 58.
3. Το ότι ο Αδάμ ήταν υπεύθυνος για τον Πλανήτη είναι προφανές, γιατί ο Θεός τού καταλογίζει την αμαρτία, αν και

22. Γάμος και οικογένεια

δεν ήταν ο πρώτος που έκανε παράβαση. (Γέν. γ'9). Η Καινή Διαθήκη επίσης, καθώς συγκρίνει τους δύο «Αδάμ», θεωρεί τον πρώτο Αδάμ υπεύθυνο για την είσοδο της αμαρτίας και για το θάνατο. (Ρωμ. ε'12, Α'Κορ. ιε'22, *White Η Τελική Παγκόσμια Σύρραξη*, σελ. 772.

4. «Ο ίδιος ο Θεός έδωσε σύντροφο στον Αδάμ. Του προμήθευσε μια "βοηθόν", βοηθό που να ταιριάζει με αυτόν, κατάλληλη για τη συναναστροφή του, μια όμοια με αυτόν για αγάπη και συμπάθεια. Η Εύα πλάσθηκε από ένα πλευρό παρμένο από τον Αδάμ, πράγμα που σήμαινε ότι δεν επρόκειτο να τον εξουσιάζει ως κεφαλή, ούτε να ποδοπατείται ως κατώτερή του, αλλά να στέκεται στο πλευρό του ίση με αυτόν, για να την αγαπάει και να την προτατεύει.» (*White, Πατριάρχες και Προφήτες*, σελ. 15).

5. Για περισσότερα σχετικά με το γάμο που θεωρείται μια συνθήκη, δείτε, «Marriage as Covenant» in *Covenant and Marriage Partnership and Commitment* (Leader's Notebook) (Nashville: Family Ministry Department, Sunday School Board of the Southern Baptist Convention, 1987), σελ. 51-60.

6. Δείτε *SDA Church Manual*, σελ. 150,151. F.M. Wilcox, «Marrying Unbelievers», *Review and Herald*, 02-07-1914, σελ. 9,10. G.B. Thompson, «Marrying Unbelievers: Can Two Walk Together, Except They Be Agreed?» *Review and Herald*, 04-05-1944, σελ. 1-4. White, *Testimonies*, 4ος τόμος, σελ. 503-508.

7. Walter Tropicsh, *I Married You* (New York, N.Y.: Harper and Row, 1971), σελ. 18.

8. Ed. Wheat, *Love Life for Every Married Couple* (Grand Rapids: Zondervan, 1980), σελ. 72.

9. Αυτόθι.

10. White, *Πατριάρχες και Προφήτες*, σελ. 38,39.

11. Δείτε White *Ζωή και Υγεία*, σελ. 330. White, *Μηνύματα στα Νειάτα*, σελ. 433,434.

22. Γάμος και οικογένεια

12. Δείτε επίσης White, *Πατριάρχες και Προφήτες*, σελ. 123, 185, 314-316. White, *Spiritual Gifts*, 3ος τόμος, σελ. 104,105, 4ος(α) τόμος, σελ. 86.

13. Wheat, *Love Live for Every Married Couple*, σελ. 202. Δείτε επίσης «The Divorce Court or the Cross», in Roy Hession, *Forgotten Factors . . . An Aid to Deeper Repentance of the Forgotten Factors of Sexual Misbehavior* (Fort Washington, PA: Christian Literature Crusade, 1976). Wheat, «How to Save Your Marriage Alone», in *Love Life*. Gary Chapman, *Hope for the Separated: Wounded Marriages Can Be Healed* (Chicago: Moody Press, 1982).

14. *SDA Church Manual*, σελ.175.

15. Δείτε Hession, *Forgotten Factors*. Ενώ βοηθάει τους παραβάτες να μετανοήσουν και να βρουν συγχώρηση από τον τρυφερό Θεό, αυτός ο υπέροχος τόμος σκιαγραφεί με πολλή προσοχή τα βαθύτερα θέματα της γενετήσιας ανηθικότητας.

16. White, *Testimonies*, 1ος τόμος, σελ. 307. Επίσης η ίδια έγραψε: «Εμείς οι γυναίκες πρέπει να θυμόμαστε ότι ο Θεός μάς τοποθέτησε υποκείμενες στον άνδρα. Αυτός είναι η κεφαλή, και οι κρίσεις μας, οι απόψεις μας και ο συλλογισμός μας πρέπει να γίνονται αποδεκτές από αυτόν κατά το δυνατόν. Αν δε γίνεται, η προτίμηση στο λόγο του Θεού δίδεται στο σύζυγο, όπου δε γενάται θέμα συνείδησης. Πρέπει να υποτασσόμαστε στην κεφαλή.» (E. G. White, 5η επιστολή, 1861).

17. E. G. White χειρόγραφο 17, 1891. Δείτε επίσης Larry Christenson, *The Christian Family* (Mineapolis, MN: Bethany Fellowship, 1970).

18. Για τις απόψεις πώς να έχουμε μια δυναμική οικογενειακή λατρεία, δείτε John and Millie Youngberg, *Heart Tuning: A Guide to Better Family Worship* (Washington DC: Review and Herald, 1985). Christenson, *The Christian Family*, σελ. 157-197.

19. White, *Adventist Home*, σελ. 231,232.

22. Γάμος και οικογένεια

20. Οι γονείς που πρέπει να τοποθετήσουν τα παιδιά τους στη φροντίδα κάποιου άλλου, πρέπει να επιλέξουν κάποιον που να έχει τις ίδιες αρχές με τις δικές τους, έτσι ώστε να υπάρχει πλήρης συνεργασία για να εκτρέφονται τα παιδιά «εν παιδεία και νουθεσία Κυρούου». Οι γονείς πρέπει επίσης να παρακολουθούν τα άλλα παιδιά με τα οποία το δικό τους συναναστρέφεται. Θέλουν το παιδί τους να είναι σαν αυτά τα παιδιά; Τα παιδιά μαθαίνουν τόσο πολύ, τόσο γρήγορα και τόσο ανεξίτηλα, που όλες οι μορφές της εκπαίδευσης του παιδιού χρειάζεται να διερευνηθούν με προσοχή.

21. Edith Schaefer, *What Is a Family?* (Old Tapan, N.J.: Fleming H. Revell Co., 1975), σελ. 47.

22. Δείτε White, *Η Ζωή του Χριστού*, σελ. 483. White, *The Adventist Home*, σελ. 255-259.

23. Δείτε Gary Smalley and John Trent, *The Blessing* (Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1986). Οι συγγραφείς προσεκτικά περιγράφουν πώς η επιδαψίλευση ή η κατακράτηση της ανεπιφύλακτης αγάπης είναι το κλειδί για το συγκινησιακό και ψυχολογικό καλό στην ανάπτυξη του παιδιού.

24. White, *Λύσεις για τη Ζωή*, σελ. 62,63.